

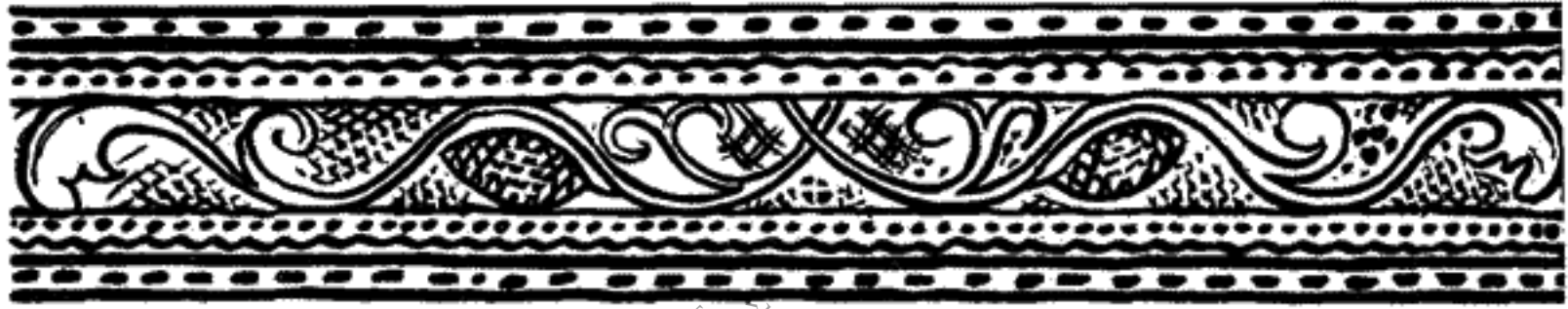
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΟΥ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΚΡΗΜΙ
ΜΕΤΟΧΩΝΤΗΣ ΔΥ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝ

ΙΔΡΥΤΗΣ : ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΕΞΗΚΟΣΤΟΣ ΠΡΩΤΟΣ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΙΟΥΝΙΟΣ
1957

Ε.Υ.Δ. ΠΡΕΣ. Κ.Τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Δ. ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ*

ΕΚΔΟΣΗ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ : Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑ

Εισαγωγή στα ρωμαϊκά γραμματικά ΟΡΙΣΜΟΙ—ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ ΤΟΥ ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟΥ

I. Γραμματική Τέχνη

Ἡ ρωμαϊκία γραμματικὴ εἶναι μιὰ μέθοδος, ποὺ διδάσκει πῶς νὰ καταλαβαίνομε, νὰ λαλοῦμε καὶ νὰ γράφουμε καλὰ τὰ ρωμαϊκά.

II. Γράμματα στοιχεῖα

Τὸ γράμμα εἶναι τὸ μικρότερο μέρος τῆς ἔναρθῆς μας φωνῆς, κ' ὅπου δὲν ἐπιδέχεται καμμιά ἄλλη σὲ μικρότερα μέρη διαίρεσι' ὅθεν καὶ λέγεται στοιχεῖο τῆς τέτοιας φωνῆς μας.

1. Φωνήεντα

1. Ἄπ' τὰ γράμματα ἄλλα ἔχουν αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ φωνή, καὶ διὰ τοῦτο λέγονται φωνήεντα· ἄπ' αὐτὰ πάλε ἄλλα εἶναι ἀπλᾶ, καθὼς εἶναι τὰ εἰρημένα ἐφτά: α, ε, η, ι, ο, υ, ω. Καὶ ἄλλα εἶναι σύνθετα, δηλαδὴ ὄντας δυὸ φωνήεντα σὲ μιὰ συλλαβή, ἔχουν μιὰ φωνή μόνε, καθὼς εἶν' αὐτὰ τὰ ὄχτώ: αἰ, εἰ, οἰ, ου, φ, ψ, υι.

2. Ἐπειδὴ καὶ τὰ φωνήεντα α καὶ φ καθ' ἑαυτὰ, τὰ ε καὶ αἰ ἀναμεταξύ τους, τὰ ο, ω, καὶ ψ ἀνάμεσά τους, καθὼς καὶ τὰ η, ι, εἰ, οἰ, υ, καὶ υι σὲ τὸ μεταξύ τους εἶν' ἰσοδύναμα, μένει ἄπ' τὰ εἰρημένα δεκαπέντε φωνήεντα μὲ τὸ μοναδικὸν ου νὰ εἶναι καθ' αὐτὸ τέτοια μόν' πέντε: α, ε, ι, ο, ου.

3. Ἄπ' τὰ φωνήεντα ἄλλα εἶναι προτακτικά, καὶ ἄλλα ὑποτακτικά· ἐκεῖνα ποὺ προηγούνται στὴ σύνθεσι τῶν δίφθογγων, λέγονται προτακτικά, κ' ἐκεῖνα ποὺ ἔπονται ὁμοίως στὴ σύνθεσί τους, λέγονται ὑποτακτικά· στό: αηθόνι εἶναι προτακτικὸ τὸ α καὶ ὑποτακτικὸ τὸ η· στό πιάνω δμως τὸ ἀνάπαλιν, τὸ ι προτακτικὸ, καὶ ὑποτακτικὸ τὸ α.

Δίφθογγοι

1. Ἄπ' τὰ ἀπλᾶ ἢ σύνθετα φωνήεντα γένονται τὰ διπλᾶ φωνήεντα, ἥτοι ἢ δίφθογγοι· ἢ ὁποῖαι εἶναι δυὸ διάφορα φωνήεντα, καὶ φυλάγουν καὶ τὰ δύο τὴν προφορά τους ἐν ταυτῷ σὲ μιὰ συλλαβή, κ' ἢ τέτοια συλλαβὴ γιὰ τοῦτο λέγεται δίφθογγος ἢ δίφθογγη μὲ τὸ νὰ ἔχη δυὸ φθόγγους: τέτοιαις συλλαβαῖς εἶν' ὄχτώ αἶ, αηθόνι, εἶ λαιϊμός, ια πιάνω, ιη νὰ διῆ, ιε διέ, ιο φυγιό, ιου πουλιοῦ, οἶ δότι.

2. Ὀνομάζονται καὶ τέσσερις δίφθογγοι, ποὺ δὲν ἔχουν δυὸ φθόγγους, αυ, ευ, ηυ, ωυ, ἀλλὰ εἶναι παστρικά συλλαβαῖς ἀπὸ ἄνα φωνῆεν κ' ἕνα σύμφωνο β ἢ φ· αἴριο εἶν' ἰσοδύναμο μὲ τὸ ἄριο, καὶ ἔδρωπη μὲ τὸ ἔδρωπη, ἠῦρα μὲ τὸ ἠῦρα καὶ ὠχολο μὲ τὸ ὠχολο.

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο τεῦχος.

3. Ἡμιδίφθογγ' εἰν' εἴκοσι· εἶναι καὶ τρίφθογγοι· ποὺ γένονται ἀπ' τὴν συναλοιοφὴ τὴν κατὰ θλίψιν, κ' ἀπ' τὴν παρένθεσι τοῦ δ καὶ ἡ ἀρθρῶν, γιὰ ταῖς ὁποῖαις συντυχαίνουμε στὴ συναλοιοφὴ.

2. Σύμφωνα

1. Σύμφωνα εἶναι τὰ γράμματα, ποὺ ἀπὸ λόγου τους δὲν ἔχουν φωνή, παρὰ δταν συνέρχονται σὲ μιὰ συλλαβὴ μὲ τὰ φωνήεντα· τέτοια εἶναι δεκαεφτά ἀπτά ἑλληνικά, καὶ πέντε ἀπὸ ῥωμαῖκο ἰδιωτισμό· *μπ μπαλάσι, γκ ἀγκινάρα, ντ ντόνουμε, τζ τζίρος, ντζ ἔντζα.*

2. Τὰ σύμφωνα μ' ὄλον ὁποῦ αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ ἔχουν παραπεπηγμένη τὴν προφορά τους, μ' ὄλον τοῦτο μερικὰ ἀπὸ τὴ γειννίασί τους μὲ ἄλλα σύμφωνα τὴν ἀλλάζουν

3. Τὸ σ προτῆτερ' ἀπὸ θ, γ, δ, μ, ρ, προφέρεται σὰ ζ· ἡγουν ἀσθέστης, λισγάρι, προσδιορίζω, σμαρίδα, ἰσραήλ, σὰ νὰ ἐγράφουνταν ἀζθέστης, λιζγάρι, προσδιορίζω καὶ τ :

4. Ἀλλὰ καὶ στὴ συνέπειά τους σὲ δυὸ λέξεις αὐτωνῶν τῶν πέντε γραμμάτων, ὡς καὶ τοῦ λ, ν, ἀκολουθεῖ τὸ αὐτό· ἄς θάνη, ἄς γένη, ἄς διαβάζη, ἄς λείπη, ἄς μιμηθῆ, ἄς νικηθῆ, ἄς βαγίση, δηλαδὴ προφέρονται σανὰ ἦταν γραμμένα ἄς θάνη, ἄς γένη, καὶ τ :

5. Πρόσθετες καὶ τὰ τρία σύμφωνα μπ, γκ, ντ' ἡγουν τὸ ἄς μπῆ, ἄς γγίξη, ἄς ντέλλεται.

6. Τὸ μ, ν, προφέρεται σὰν ν' προτῆτερ' ἀπ' τὸ π καὶ τότες τὸ π γένεται μπ, ἡγουν ἀμπέλι καὶ σὲ δυὸ λέξεις ἄν πάρω, σανὰ ἦταν γραμμένα ἀνμπέλι, ἀνμπάρω.

7. Τὸ ν προτῆτερ' ἀπὸ τὸ κ προφέρεται σὰν γκ, ἡγουν ἀγκινάρα, σὰν νὰ ἦταν γραμμένο ἀγκινάρα· καὶ σὲ δυὸ λέξεις, ἄν καλά, σὰν νὰ ἦταν γραμμένο ἄν γκαλά. Τὸ ν προτῆτερ' ἀπὸ τ' ἄμνει ντ' ἡγουν Ἀντώνις, σανὰ ἐγράφουνταν Ἀν-ντω-νις καὶ σὲ δυὸ λέξεις : ἄν τύχη, σὰν νὰ ἦταν γραμμένο ἄν ντύχη.

8. Ἀπτά σύμφωνα διπλὸ γράμμα εἰν' ἐκεῖνο, ποὺ ἔχοντας δυὸ ψόφους συμφῶνων, τοὺς συμπλέκει καὶ τοὺς ἐκφράζει ἐν ταυτῷ σὲ μιὰ συλλαβή· εὔλο, ψυχῆ, εἰς τὰ ὁποῖα τὸ ξ, ψ, ἐνώνει καὶ προφέρνει καθ' ἓνα τους ἐν ταυτῷ τὸ κσ, πσ.

9. Σὰν κ' αὐτὰ εἶναι πολλὰ τέτοια διπλᾶ γράμματα χωρὶς νὰ ἔχουν ἀλλοιώτικο χαρακτήρα ἀπ' τὰ στοιχεῖα ὁποῦ συνθέτουνται : θγάνω, μπλάστρι, καὶ ἄλλα, στὰ ὁποῖα τὸ θ, γ, καὶ μπ, λ συμπλέκονται καὶ προφέρνουνται κάθε ζευγάρι τους ἐν ταυτῷ σὲ μιὰ συλλαβή, ἐκεῖνο ποῦν' ἢ δίφθογγοι στὰ φωνήεντα· λοιπὸν τὰ τέτοια σύμφωνα μποροῦμε νὰ τὰ ποῦμε δισύμφωνα.

10. Μὲ τὸν αὐτὸν λόγο εἶναι καὶ τριπλᾶ γράμματα : σκλητάδα· σ, κ, λ, ἐνώνονται καὶ προφέρνουντ' ἐν ταυτῷ σὲ μιὰ συλλαβή : ἄς τὰ ποῦμε κ' αὐτὰ τρισύμφωνα.

11. Τὰ δισύμφωνα καὶ τρισύμφωνα τυχαίνοντας καὶ στὸ ἐπίλοιπο σῶμα τῆς λέξης, εἰν' ἀδιαίρετα στὸ συλλάβισμα, ὅ, τι λογῆς καὶ τὸ ξ, ψ, καὶ συλλαβίζονται μὲ τὸ ἐπόμενο φωνῆεν τους, καθὼς καὶ δταν ἦταν ἀρκτικά· ἐκεῖνα ποὺ δὲν εἰν' τέτοια, συλλαβίζονται τὸ ἓνα μὲ τὸ προηγουμένον φωνῆεν, καὶ τὸ ἄλλο μὲ τὸ ἐπόμενο· ἐλπίδα, ἡγουν τὸ λ μὲ τὸ πρὸ αὐτοῦ σ, καὶ τὸ π μὲ τὸ ἐπόμενο ι.

12. Ἀπὸ τὰ σύμφωνα ὁμοίως ἄλλα εἶναι προτακτικά· καὶ ἄλλα ὑποτακτικά· ἐκεῖνα ποὺ προηγούνται στὴ συμπλοκὴ τῶν δισυμφῶνων καὶ τρισυμφῶνων, λέγονται προτακτικά, κ' ἐκεῖνα π' ἀκολουθοῦνε, λέγονται ὑποτακτικά· στὸ : εὔλο, ψυχῆ, τὸ κ, π προτακτικά, καὶ τὸ σ ὑποτακτικό· στὸ : σκύλος : σπίνος, ὁμως τὸ σ προτακτικό, καὶ τὸ κ, π ὑποτακτικά.

13. Ὅλα τὰ φωνήεντα εἰν' ἄτρεπτα τόσο εἰς ταῖς κλίσεις τῶν ὀνομάτων, ὅσο καὶ στοὺς σχηματισμοὺς τῶν ῥημάτων· τὰ σύμφωνα εἰς τὰ ὀνόματα εἰν' ἄτρεπτα ὅλα· εἰ δὲ στὰ ῥήματα ἀπ' ὅσα βρίσκονται στὸν ἐνεστώτα, μόνε τὰ τέσσερα ἀμετάβολα λ, μ, ν, ρ, εἰν' ἄτρεπτα, τὰ ἐπίλοιπα μεταβολικά.

14. Ἡ συλλαβὴ εἶναι (τὸ λιγώτερο) δυὸ γραμμάτων ἀντάμωμα, δηλαδὴ ἓνα σύμφωνο μ' ἓνα φωνῆεν· καὶ τοῦτο λέγεται συλλαβὴ κυρίως. Ὅθεν τὰ μοναχὰ φωνήεντα λέγονται καταχρηστικαῖς συλλαβαῖς.

15. Ἡ συλλαβὴ εἶναι ἢ μακρὰ ἢ βραχεῖα· καὶ τοῦτο λέγεται χρόνος καὶ ποσότης τῆς συλλαβῆς. Μακρὰ συλλαβὴ εἰν' ἐκείνη ποὺ προφέρεται σὲ περισσότερον καιρὸ, καὶ βραχεῖα ἐκείνη ποὺ προφέρεται σὲ λιγώτερο. Τὸ κράτημα καὶ ἡ παράτασι τοῦ καιροῦ θεωρεῖται κατὰ τὸ πλάτος, ἢ τὸ στένωμα τῆς συλλαβῆς.

16. Εἶπαμε, ὅτι τὰ δασέα σύμφωνα μηκύνουν τὰ α, ο, ω, ου, τέσσερα φωνήεντα, δταν εἶναι προτῆτερα ἢ ὕστερά τους, καὶ ὅτι τὰ ψιλὰ σύμφωνα βραχύνουν ὅλα τὰ προηγουμένον ἢ ὕστερινά τους φωνήεντα· τώρα ἐπομένως λέμε, ὅτι ἀπ' τὰ δασέα ἐξαι-

ροούνται τὸ γ καὶ χ ποὺ δὲν μηκύνουν τὰ εἰρημένα τέσσερα φωνήεντα, ὅταν ἔχουν ἐπόμενα ἢ προηγούμενα τὰ φωνήεντα ε καὶ ι ἢ τὰ σύστοιχά του: μάγερας, κόχη, τὸ μαγε, καχ εἶναι βραχείαις συλλαβαῖς.

17. Ἀναμεταξὺ σὲ δυὸ δασέα γράμματα, ἢ ἀναμεταξὺ σ' ἓνα δασὺ γράμμα καὶ στὸ σ, δ, τι τὸ φωνήεν τύχη, εἶναι μακρό: λίγο, σύζαλα· δε' ὁμοίως ἀπὸ τὰ εἰρημένα δυὸ, γ καὶ χ, ὅταν ἔχουν προτήτερα ἢ κατόπι τους τὸ ε καὶ ι, ἤγουν λιγερή, συχαίνουμαι· τὸ λιγε, συ εἶναι βραχείαις συλλαβαῖς.

18. Κάθε λέξι ποὺ λήγει σὲ φωνήεν, καὶ συνέπετ' ἄλλη λέξι ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ σύμφωνο μὲ ἀποβεβλημένο φωνήεν προτήτερα του, τὸ τέτοιο φωνήεν εἶναι μακρό: ἐκεῖνο 'ποὺ' τὸ νὸ μακρό, ὅτι ἔπεται τὸ 'ποὺ', ποὺ ἦταν προτήτερα δ' αὐτοῦ καὶ τὸ ἀνάπαλιν εἶναι μακρό κάθε φωνήεν ποὺ ἀρχίζει τὴ λέξι, καὶ ἢ προτητερινή του λέξι εἶχε φωνήεν καὶ τὸ ἀπόβαλε: ν' ἀκούσω τὸ α τοῦ ἀκούσω μακρό, ὅτι ἔγινε συναίρεσι μὲ τὸ α τοῦ νά.

19. Ἡ συνδρομή δυὸ συμφώνων σὲ μιὰ ἢ σὲ δυὸ συνακόλουθαις λέξεις μηκύνουν τὸ προτοῦ φωνήεν: μήτρα, ἔθγα, ἀψηλό, δικός σου· τὰ μη, ε, α, κος εἶναι θέσει μακραῖς συλλαβαῖς· τὰ δυὸ ὅμοια σύμφωνα στὴν αὐτὴν λέξι δὲν ἀλλάζουν τὴν ποσότητα τῆς συλλαβῆς: πίσσα, Ἑλληνες, τὸ πι καὶ ελ εἶναι βραχείαις συλλαβαῖς, καθὼς κ' ἂν ἐγράφονταν μ' ἓνα σ ἢ μ' ἓνα λ. Οἱ Κύπριοι προφέρνουν ἤδη τὰ δυὸ λλ στὸ πολλά.

20. Ἐκεῖ 'ποὺ ἦταν ν στὰ ἑλληνικὰ ὀνόματα, καὶ δὲν ἐφέλκεται στὰ ῥωμαῖκα, ἢ συλλαβὴ εἶναι μακρά: τὸν Πυθαγόρα, τὴν ἀρετή· τὸ ρα καὶ τη εἶναι μακραῖς συλλαβαῖς· δὲ θέλω: τὸ δε μακρό: εἶν' ἀπ' τὸ οὐδέν: τὴ σύνταξι, τὸ ξι μακρό, δε' εἶχε ν.

21. Εἰς τὰ θηλυκὰ τῆς δεύτερης κλίσης τῶν συνηρημένων ἀποβάλλουν τὸ σ στὰ ῥωμαῖκα: πόλις, πόλι· ὅθεν τὸ τέτοιο ι, εἶναι μακρό.

22. Ἡ δίφθογγοι, ἡμιδίφθογγοι καὶ τρίφθογγοι εἶναι φύσει μακραῖς συλλαβαῖς.

23. Εἶναι καὶ κοινὴ συλλαβὴ στὰ ῥωμαῖκα, ὅταν εἶν' ἑφτά ὀχτώ συναπταῖς συλλαβαῖς βραχείαις· τότες ἐκεῖ πούν' ὁ τόνος, κάμνει μακρά τὴ συλλαβή.

III. Λέξι

Ἡ λέξι εἶν' τὸ μικρότερον μέρος τοῦ λόγου, 'ποὺ λαλοῦμε ἢ 'ποὺ γράφουμε' ἢ ὅποια καὶ δὲν ἐπιδέχεται καμμιά διαίρεσι: ἄνθρωπος, πηγαίνω, χαίρουμαι, μέ, νά, σέ· τὸ ἄνθρωπος καὶ τ' ἄλλα κάθε ἓνα εἶν' λέξεις, κ' εἶναι ἀδιαίρεταις· γιὰτὶ σὰν κομματιαστοῦν, χάνουν τὴ μορφή τους καὶ τὴ σημασίαν τους, καὶ δὲν εἶναι πιά ἐκεῖνο ποὺ ἦταν· γενικῶς σταῖς λέξεις θεωροῦνται πέντε παρεπόμενα: ἐκφορά, εἶδος, σχῆμα, πάθος καὶ προσωδία.

1. Ἐκφορὰ

Ἡ λέξι λιοντάρι σημαίνει ἓνα θηρίον. Ὅταν ὁμοίως ποῦμε ὁ Στέφανος εἶναι λιοντάρι, φανερώνομε τὸ Στέφανο γιὰ ἀνδρείο. Στὸ πρῶτο λέγετ' ἢ λέξι νά ἐκλαβάνεται κυρίως, καὶ στὸ δεύτερο μεταφορικῶς· κ' αὐτὸ 'ναὶ ἢ ἐκφορά τῆς λέξις.

2. Εἶδος

Ἡ λέξις θεος, ἀρθῶ, εἶν' θέματα, καὶ δὲν ἔχουν τὴν ἀρχή τους ἀπὸ ἄλλαις λέξις· ἀλλὰ ἢ λέξις θεος, ἀρθῶ, παράγοντ' ἀπ' ἐκείναις· ὅθεν ἢ πρῶταις λέγονται θετικαῖς, θεματικαῖς ἢ πρωτότυπαις, κ' ἢ ἄλλαις παράγωγαις· καὶ τοῦτο λέγεται τὸ εἶδος τῆς λέξις.

3. Σχῆμα

Ἡ λέξι ἢ εἶναι καθ' αὐτὸ μία καὶ μονή, καὶ τότες τὴ λέμε ἀπλῆ (θεοι, λέγω) ἢ εἶναι μία, πλὴν ἔγινε ἀποῦ δυὸ ἢ τρεῖς λέξις, καὶ τότες τὴν ὀνομάζομε σύνθετη, παρασύνθετη ἢ διπλῆ· ὅθεν ἂν σύνθετεται με μία πρόθεσι, τὴν λέμε σύνθετη: σύνθεσι, συλλέγω· ἀν ἔχη συνάφεια με δυὸ πρόθεσες, λέγεται παρασύνθετη: συγκατάθεσι, συγκαταλέγω· εἶδε

πάλε καὶ συνάπτονται δυὸ ὀνόματα : θεομοθέτης, ἢ ἓνα ὄνομα κ' ἓνα ῥῆμα : θεολογῶ, καλεῖται διπλῆ· αὐτὸ λοιπὸν λέγεται τὸ σχῆμα τῆς λέξης.

4. Πάθος

Ἡ λέξις ἢ εἶναι γερῆ καὶ σωστῆ, καὶ τότε λέγεται τὸ θέμα τῆς ἀπαθῆς· ἢ ἔλαβε καμμιά μεταβολὴν στὴν ἀρχὴ τῆς, στὸ διὰ μέσου, ἢ στὸ τέλος τῆς, καὶ τότε λέγεται τὸ θέμα τῆς ἐμπαθῆς· κ' αὐτὸ τὸ θέμα πάλε, ἂν ἔπαθε λίγο, λέγεται ὀλιγοπαθῆς· εἶδὲ κ' ἔπαθε πολὺ, πολυπαθῆς· ὅθεν ἢ ἔχει πλεονασμὸν : στάχυ, ἀστάχυ, ἢ ἔνδεια : ἐπάρασε, πέρασε καὶ τὰ ἐξῆς· αὐτὰ λοιπὸν λέγονται τὰ πάθη τῆς λέξης.

5. Προσωδία

1. Ἡ λέξις κατὰ τὴν προφορὰν ἔχει τρεῖς θεωρίας, τὴ μιὰ σὲ ὄλο τὸ σῶμα τῆς, τὴν ἄλλην μόνε στὴν ἀρχὴ τῆς σταίς λέξεις ποὺ ἀρχίζουσι ἀπὸ φωνῆεν, καὶ τρίτη σὲ μιὰ ἀπὸ ταῖς τρεῖς ὑστεριναῖς συλλαβαῖς καὶ στὴν πιὸ μεγαλήτερη λέξι·

α') Ὅλαις ἢ συλλαβαῖς μιανῆς λέξης ἔχουσι ποσότητα μακρὰ ἢ βραχεῖα· ἢ λέξεις ποὺ ἔχουσι λήγουσα μακρὰ, λέγονται μακροκατάληκταις· εἶδὲ κ' ἔχουσι βραχεῖα, βραχυκατάληκταις· κ' ἐκεῖναις πῶχουσι μακρὰ ἢ βραχεῖα παραλήγουσα, μακροπαραλήκταις ἢ βραχυκατάληκταις· ἀφορῶντας στὴν εἰρημένη ποσότητα, λέμε ὀνόματα τροχαϊκά, δακτυλικά, σπονδαιοειδῆ καὶ τὰ τοιαῦτα.

β') ἀρχίζοντας τὴ λέξι τὸ φωνῆεν, ἔχ' ἀπάνου τὸ πνεῦμα δασὺ ἢ ψιλόν, καὶ τότε τὸ τέτοιο φωνῆεν λέγεται ψιλούμενο ἢ δασυνόμενο.

γ') ὄντας κάθε λέξι μονοσύλλαβη ἢ πολυσύλλαβη, μιὰ συλλαβὴ ἀπ' τὴν τριτοσυλλαβία τῆς ἔχει τέντωμα, καὶ σημάδι τούτου ἓναν τόνο· ἢ τελευταία συλλαβὴ τῆς λέξης λέγεται λήγουσα, καὶ δέχεται ὀξεῖα, βαρεῖα, ἢ περισπωμένη· ἢ δεύτερη συλλαβὴ ὀνομάζεται παραλήγουσα, καὶ δέχεται ὀξεῖα, ἢ περισπωμένη· ἢ τρίτη λέγεται προπαραλήγουσα, καὶ δέχεται μόνε ὀξεῖα· ἢ λέξις ποὺ ἔχει τὴν ὀξεῖα ἢ τὴν βαρεῖα στὴ λήγουσα, λέγεται ὀξύτονη καὶ βαρύτονη· ἢ ἔχει τὴν περισπωμένη, καὶ λέγεται λέξις περισπωμένη. Ἐκεῖνη πῶχει τὴν ὀξεῖα στὴν παραλήγουσα, ὀνομάζεται παροξύτονη καὶ βαρύτονη, ἢ τὴν περισπωμένη, καὶ καλεῖται προπερισπωμένη λέξις· καὶ πάλ' ἐκεῖνη πῶχει τὴν ὀξεῖα στὴν προπαραλήγουσα, λέγεται προπαροξύτονη καὶ βαρύτονη. Στὰ ῥωμαϊκά ῥήματα εἰς -μαι ἔχουσι κάμποσα πρόσωπα στὴν τετάρτη συλλαβὴ τόνισμα : ἐγράφουμουνα, ἐγράφουσαν, ἐγράφουνταν· ἔχουσι τέτοιο τόνον στὴν τετάρτη καὶ πέμπτη συλλαβὴ καὶ κάποια ὀνόματα σύνθετα καὶ ἔθνικα· Ἀλέξανδροδοσας, κάμπανιτζα, Μέντιτζηδες.

2. Εἰς ταῖς λέξεις θεωροῦνται ἔτι δυὸ πράγματα, τὸ ὀρθόν ἢ ἡ ὀρθογραφία, κ' ὁ βαρβαρισμὸς· τὸ ὀρθόν ἢ ἡ ὀρθογραφία εἶναι τὸ νὰ γράφη καὶ νὰ προφέρη τινὰς ταῖς λέξεις κατὰ τὴν ἐκφορὰν, τὸ εἶδος, τὸ σχῆμα, τὰ πάθη, τὴν προσωδία, ὅπου ἢ πολυκαιρινῆ χρῆσι τὰ ἔδοσα, κ' ὅπου ἢ γραμματικὴ ἀναλογία τὸ διατάττει· γιὰ τὰ ὅποια εἶπαμε στὸ ἐτυμολογικὸν τοῦς τύπους τῶν μερῶν τοῦ λόγου, καὶ θέλουσι πῆ κατόπι (σὰ μ' ἓνα προσανάρτημα στὴ γραμματικὴ) περὶ τοῦ ὀρθοῦ καὶ τῆς ὀρθογραφίας, γιὰ νὰ μὴ συγχέη τὸν εἰσαγωγικὸν ἢ λεπτολογικὸν κ' ἀκριβολογικὸν τοῦς· εἶδὲ καὶ κἀνένας ἀπὸ ὁμάθει· ἀπροσεξία, ἢ συναρπαγὴ γράφ' ἢ λαλεῖ παρὰ τὸ ὀρθόν καὶ τὴν ὀρθογραφία, τοῦτο λέγεται βαρβαρισμὸς· ὅθεν ὄντας αὐτὸς μιὰ παρεκτροπὴ τοῦ ὀρθοῦ καὶ τῆς ὀρθογραφίας, σφάλλει σὲ ὅσα κατορθῶνουν ἐκεῖνα.

IV. Πάθη τῶν λέξεων

Τὰ πάθη τῶν λέξεων θεωροῦνται κατὰ τὸ ποσὸν καὶ ποιόν, καὶ εἶναι πέντε : πλεονασμὸς, ἔνδεια, μετάθεσις, μετάληψις καὶ τμησις· τὰ τρία ὑστερινὰ εἶν' ἀδιαίρετα· ὁ πλεονασμὸς ὅμως διαιρεῖται εἰς ἑπτὰ εἶδη, καὶ ἡ ἔνδεια εἰς ἑννέα.

1. Μετάθεσις

Μετάθεσις· εἶναι, ὅταν ἓνα στοιχεῖον κινηθῆ ἀπὸ τὴν τάξιν αὐτοῦ, καὶ πιάσῃ ἄλλην : στέργω, στρέγω, λέγεται αὐτὸ τὸ πάθος κ' ἐνάλλαξις ἢ ὑπέρθεσις.

2. Μετάληψις

Μετάληψις εἶναι μεταβολὴ κανενοῦ στοιχείου : ἤκουσα, ἄκουσα· σταφίδα, ἀσταφίδα.

3. Τμῆσι

Τμῆσι εἶν', όταν δυὸ λέξεις συνθεμέναις σὲ μιά, χωρίζουν πάλε καθὼς ἦταν: κεφαλόπονος, κεφαλιὸς πόνος.

4. Πλεονασμὸς

Πλεονασμὸς εἶναι, όταν περισσεύη ἕνας ἢ πολλοὶ συλλαβικοὶ χρόνοι, καὶ ἕνα ἢ πολλὰ στοιχεῖα· τὰ εἶδη τοῦ εἶν' ἔννιά.

α') Πρόσθεσι

Πρόσθεσ' εἶν' ἔνοῦ στοιχείου προσθήκη στὴν ἀρχὴ τῆς συλλαβῆς· στάχυ, ἀστάχυ.

β') Ἀναδίπλωσι

Ἀναδίπλωσ' εἶναι προσθήκη μιανῆς συλλαβῆς στὴν ἀρχὴ τῆς λέξης· σουσαμόλαδο, σαμόλαδο.

γ') Διαίρεσι

Διαίρεσ' εἶναι χωρισμὸς σὲ δύο τῆς συλλαβῆς· λαϊμός, λαϊμός· λεμόνι, λεϊμόνι· τὸ πάθος εἶναι Ἰώνων καὶ Θεσσαλῶν.

δ') Παρένθεσι

Παρένθεσ' εἶναι όταν γένεται προσθήκη κανένα φωνῆεν ποῦ δὲν κάμνει συλλαβή· κ' ὁ ἀναιδής, κ' ἀναιδής· τὸ πάθος εἶναι Ἰώνων.

ε') Διπλασιασμὸς

Διπλασιασμὸς εἶναι όταν προσθέτεται κανένα ὁμογενὲς σύμφωνο, ποῦ δὲν κάμνει συλλαβή· τὸ πολλὰ τὸ προφέρνουν οἱ Κύπριοι μὲ δυὸ λάβδα· τὸ πάθος Ἰώνων.

στ') Παρέμπτωσι

Παρέμπτωσ' εἶναι όταν προσθέτεται κανένα ἑτερογενὲς σύμφωνο ποῦ δὲν κάμνει συλλαβή· κάμνω, κάμω.

ζ') Προσχηματισμὸς

Προσχηματισμὸς εἶν', όταν γένεται προσθήκη μιανῆς συλλαβῆς στὸ τέλος τῆς λέξης, πρόσωπα, προσώπατα· τὸ πάθος εἶναι ἴδιο καὶ τῶν τεσσάρων διαλέκτων.

5. Ἐνδεῖα

Ἐνδεῖα εἶναι όταν ἐλλείπη ἕνας ἢ πολλοὶ χρόνοι συλλαβικοὶ, καὶ ἕνα ἢ πολλὰ στοιχεῖα· τὰ εἶδη εἶν' ἔννιά.

α') Ἀφαίρεσι

Ἀφαίρεσ' εἶναι όταν βγαίνει γράμμα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς λέξης· ἀπέρασα, πέρασα.

β') Ἄρσι

Ἄρσι εἶναι όταν ἀποβάλλεται ἡ συλλαβὴ ὅπου ἐδίπλασε· σαμόλαδο, σουσαμόλαδο.

γ') Συγκοπή

Συγκοπή εἶναι όταν ἀποβάλλεται μιά συλλαβὴ στὴ μέση τῆς λέξης· βοδοδάφνη, βοδάφνη.

δ') *Συναλοιφή*

1. Ἡ συναλοιφή εἶναι ἓνα πάθος, πού ξεπέφτει κατάτινα τρόπο τῆ λέξι, ἐνώνωντας τὸ ἀρκτικό ἢ τελικό φωνῆεν τῆς μέ τὴν προηγουμένη ἢ ἐπόμενη λέξι· τὸ τέντωμα τῆς συλλαβῆς, δηλ. ὁ τόνος τῆς φωνῆς σώζεται καὶ δὲ χάνετ' ἀπ' τὸ φωνῆεν πού ἐκθλίβεται, μακάρι καὶ νὰ μὴ βαλθῆ τὸ σημάδι τοῦ τόνου. Ἡ συναλοιφή γίνεται τριῶ λογιῶ, ἡγουν:

2. Ἡ κατὰ συναίρεσιν, ὅταν δυὸ ὁμογενῆ φωνήεντα ἐνωθοῦνε σὲ δυὸ λέξεις: ἀπὸ δλα, ἀπ' δλα· τὸ δυὸ ο ἐνώθηκάν στῆ φωνή· τὸ ἓνα ὁμογενῆ πού ἐκθλίβεται κατὰ τὸ γράμμα, τὸ βάνουμ' ἀπάνου στὸν ἀπόστροφο· ὁ τόνος τῆς ἀπὸ πρόθεσις συγχέεται μὲ τὸν τόνο τῆς δλα αἰτιατικῆς.

3. Ἡ κατὰ κρᾶσιν, ὅταν δηλαδή δυὸ ἑτερογενῆ φωνήεντα ἐνωθοῦν σὲ δυὸ λέξεις· καὶ τοῦτο τριχῶς: ἢ τρέπεται δηλονότι τὸ ὑποτακτικό φωνῆεν στὸ προτακτικό: τὸ καμα, ἀντὶς τὸ ἔκαμα, ἔνθα τὸ ε φιλο ἐμεταβάλλθηκε σὲ ο, καὶ γιὰ τοῦτο τὸ σημειώνουμ' ἀπάνου στὸν ἀπόστροφο τέτοιο, ἢ τὸ προτακτικό τρέπεται στὸ ὑποτακτικό· ἀπ' αὐτό, ἀντὶς ἀπὸ αὐτό: ἔνθα ἐμεταβάλλθηκε τὸ ο τοῦ ἀπὸ εἰς α· καὶ τὸ σημειώνουμ' ὁμοίως ἀπάνου στὸν ἀπόστροφο· ἢ τὸ προτακτικό καὶ ὑποτακτικό ἔγιναν ἓν ἄλλο τρίτο φωνῆεν: πῶχει, ἀντὶς πού ἔχει· καὶ τοῦτο λέγεται κρᾶσι.

4. Ἡ κατὰ θλίψιν, ὅταν δηλ.: τὰ δυὸ διάφορα φωνήεντα εἶναι σὲ δυὸ διάφοραις λέξεις, καὶ τότε καὶ τὰ δυὸ προφέρνουνται ἐμφανῶς· πλὴν πότε τὸ προτακτικό ἀκούγεται μᾶλλον καὶ πότε τὸ ὑποτακτικό· ὅθεν ἐκεῖνο π' ἀκούγεται ἐπ' ἔλαττον ἀποστρέφεται καὶ σημαδεύεται ἀπάνου στὸν ἀπόστροφο: τ' ἔχεις, ἢ πού δειξάμε· σ' αὐτὰ ἀποστρέφεται τὸ ἴωτα καὶ ε· πλὴν χρωματίζουν αὐτὰ τὸ τὰ καὶ θέλτα, κ' ἔττι προφέρουν τὸ ε τοῦ ἔχεις καὶ τὸ ου τοῦ πού· τοῦτο τὸ πάθος λοιπὸν λέγεται θλίψι, ὅτι θλίβεται, πιέζεται καὶ τζιμπιέται τὸ ἀποστρεφόμενο φωνῆεν· μ' ὄλον τοῦτ' ὁμογενῆ ἀπομένει στὸ ἐκφερόμενο μιὰ λιγούτζικη προφορά. Ἀπ' αὐτὸ τὸ πάθος γένουνται ἢ εἴκοσι ἡμιδίφθογγοι· γένουνται καὶ τρίφθογγοι, ὅταν ἀναμεταξὺ στὸν και σύνδεσμο, καὶ σὲ ὄνομα πού ἀρχίζει ἀπὸ φωνῆεν, παρεντεθοῦνε τὰ προτακτικά ἄρθρα: δ, ἦ· κ' ὁ ἀναιδής· ὁ σύνδεσμος, τὰ ἄρθρα καὶ τὸ ἀρκτικό φωνῆεν τῶν ὀνομάτων προφέρουνται μιὰ συλλαβή, καὶ τοῦτο λέγεται ἴσως στὰ ἑλληνικά συνίζησι. Εἶναι φανερό πῶς καὶ στὰ ἑλληνικά εἶναι ἀπόστροφος στὴν ἀρχὴ τῆς λέξεως· ἐν δὲ δικαιουμένη πᾶσ' ἀρετῇ· στί· ὅθεν κ' ἐμεῖς μπορούμε ἀποκριματίστως νὰ τὸν μεταχειριστοῦμε στὰ ῥωμαϊκά· τὸ νὰ σημαδεύουμε τὸ ἀποστρεφόμενο φωνῆεν ἀπάνου εἰς τὸν ἀπόστροφο, καθὼς εἴπαμε, εἶν' ἀναγκαῖο σὲ κάθε συναλοιφή· μ' ὄλον τοῦτο στῆ συναίρεσι μπορεῖ καὶ νὰ παραλειφθῆ· ἐμεῖς γιὰ τὴ δυσκολία τοῦ τύπου τὸν ἐπαραλείψαμε παντοῦ· οἱ εἰσαγωγικοὶ ὁμογενῆ ἔχουν χρεῖα, ὅσον νὰ συνηθίσουν τὴν προφορά, νὰ μὴν τὸ κάμνουνε τοῦτο.

ε') *Ἐλλειψι*

Ἐλλειψ' εἶναι, ὅταν ἀποβάλλεται φωνῆεν πού δὲν κάμνει συλλαβὴ στῆ μέση τῆς λέξεως: νὰ παρακαλιέται, νὰ παρακαλήται.

στ') *Παρέλλειψι*

Παρέλλειψ' εἶναι, ὅταν ἀφίεται κανένα ὁμογενῆς σύμφωνο, πού δὲν κάμνει συλλαβή: πολλά, πολὰ, δηλ. ἂν τὸ γράψουμε καθὼς κοινότερο τὸ προφέρνουμε.

ζ') *Ἐκθλιψι*

Ἐκθλιψ' εἶναι, ὅταν ἀποβάλλεται κανένα ἑτερογενῆς σύμφωνο πού δὲν κάμνει συλλαβή: κάμνω, κάμω.

(Συνεχίζεται)

